

ความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาท
เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

**TOURISM RISKS OF THE ANNUAL WORSHIP FESTIVAL OF THE KHAO
KHITCHAKUT BUDDHA'S FOOTPRINT IN CHANTHABURI PROVINCE**

ศรัญญา ศรีทอง คมสิทธ์ เกียนวัฒนา อุษณี วัชรไพศาลกุล กฤติกา สายณะรัตน์ชัย
Saranya Srithong¹, Komsit Kianwatana², Usanee Watcharaphaisankul³, Krittika Saynaratchai⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์ ประเมินความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว และนำเสนอแนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ในการวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 50 คน ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาถอดความ วิเคราะห์ แปลความหมายค่าคะแนนระดับความเสี่ยงตามแนวคิดของ COSO Enterprise Risk Management สำหรับการนำเสนอแนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบแบบร่างแนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า ความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย ความเสี่ยงด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและสาธารณสุขโรค ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข ความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ และความเสี่ยงด้านการลงทุน โดยความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติเป็นความเสี่ยงในระดับสูงมาก รองลงมาคือ ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข และความเสี่ยงด้านความปลอดภัย เป็นความเสี่ยงในระดับสูง ความเสี่ยงด้านการลงทุนเป็นความเสี่ยงในระดับปานกลาง ความเสี่ยงด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและด้านสาธารณสุขโรคเป็นความเสี่ยงในระดับต่ำ แนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว พบว่า ควรสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่และประชาชนท้องถิ่นในการวางแผน กำหนดนโยบายที่นำไปสู่การยอมรับและปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันอย่างจริงจังเพื่อป้องกันและรับมือกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้และสร้างความยั่งยืนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว งานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ

¹ Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University, Corresponding Author, Email Address: saranya@g.swu.ac.th

² Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University, Email Address: komsit@g.swu.ac.th

³ Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University, Email Address: usaneeph@g.swu.ac.th

⁴ Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University, Email Address: krittikas@g.swu.ac.th

Abstract

The objectives of this study were to analyze, assess, and present guidelines for handling tourism risks associated with the Khao Khitchakut Footprint Worship Tradition in Chanthaburi Province. To analyze and examine the tourism risks, there was using purposive sampling method to select 50 Thai tourists as key informants and collecting data by using semi - structure interview form. The results were summarized, evaluated, and interpreted using the COSO Enterprise Risk Management concept to get the risk level ratings. To present guidelines for handling tourism risks, there were 50 stakeholders including key, casual and general informants and collecting data by using semi - structure interview form as a tool to assessment and developed guidelines for responding to tourism risks. The research results founded that the Khao Khitchakut Footprint Worship Tradition's tourism risks in Chanthaburi Province can be divided into five areas: security risks, tourism image and utilities risks, public health risks, natural disaster risks, and investment risks. The greatest risk was from natural disasters, followed by hazards to public health and security were in high level, investments settled in moderate level. The lowest risks were from risks related to tourism image and public utilities. Guidelines for responding to tourism risks advise that in order to prevent and manage potential risks and create sustainability in tourism management, the government should foster participation of local stakeholders and the general public in planning and formulating policies that lead to acceptance and implementation of tourism management.

Keywords: Tourism risks, Khao Khitchakut Footprint Worship Tradition

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น นักท่องเที่ยวจำนวนมาก นิยมเดินทางไปวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนาและถือศีลปฏิบัติธรรม ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะใช้ช่วงเวลาในวันหยุดเทศกาลในการเดินทางเพื่อไปท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นบางส่วนเล็งเห็นผลประโยชน์ จึงเริ่มประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องหรือเข้ามาใช้พื้นที่ของวัดในการประกอบอาชีพดังกล่าว (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ตามช่วงงานเทศกาลและงานประเพณี

งานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี เป็นงานประเพณีอันศักดิ์สิทธิ์ที่ได้มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เนื่องจากรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ หรือรอยพระพุทธรูปหลวงเป็นรอยพระพุทธรูปที่สูงที่สุดในประเทศไทย ประดิษฐานอยู่บนภูเขาสูงจากระดับน้ำทะเล 1,050 เมตร อีกทั้งยังมีความเชื่อว่าการเดินป่าขึ้นยอดเขาคิชฌกูฏเพื่อสักการะรอยพระพุทธรูปบาทจะได้บุญสูง เหมือนได้เข้าเฝ้าองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และยังช่วยฝึกจิตใจฝึกความมานะอดทนไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก โดยการเดินทางแรกเริ่มเป็นการเดินทางด้วยเท้า และต่อมาได้มีการพัฒนาเส้นทางขึ้นยอดเขาให้ดีและมีความปลอดภัยยิ่งขึ้นเพื่อให้สามารถเดินทางด้วยรถยนต์ได้ จึงทำให้ในแต่ละปีจึงมีพุทธศาสนิกชน นักแสวงบุญ และนักท่องเที่ยวเดินทางหลังไหลกันมาขึ้นเขาคิชฌกูฏด้วยความศรัทธา เพื่อเข้าสักการะกราบไหว้ ขอรพรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏในช่วงงานเทศกาลประเพณีนมัสการคน (KTC, 2564) แต่จากสถานการณ์ความรุนแรงของโคโรนาไวรัส (โควิด-19) ส่งผลให้ยอดจำนวนนักท่องเที่ยวลดน้อยลง เนื่องจากความหวาดกลัวเกี่ยวกับโรคระบาด ที่ประชุมคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี จึงได้มีมติจัดตั้งงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปหลวงเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ประจำปี 2564 (14 ม.ค. 64 ถึง 14 มี.ค. 64) เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 (จส100, 2563) และเพื่อเตรียมรับมือในการบริหารจัดการพื้นที่ให้พร้อม และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวหลังจากที่สถานการณ์ความรุนแรงของโรคระบาดของเชื้อโควิด-19 ลดน้อยลง

สำหรับปี 2565 เพื่อให้ธุรกิจต่าง ๆ รวมถึงประชาชนในท้องถิ่นที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง จึงได้มีกำหนดให้จัดงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏขึ้น แต่เนื่องจากยังคงอยู่ในสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 จึงมีมาตรการและข้อกำหนดต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ได้แก่ การกำหนดจำนวนผู้แสวงบุญต่อช่วงเวลา โดยใน 1 วันจะมีผู้แสวงบุญไม่เกิน 16,000 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงเวลา ช่วงเวลาละ 4,000 คน (ช่วงเวลา 06.00-12.00 น. ช่วงเวลา 12.00-18.00 น. ช่วงเวลา 18.00-24.00 น. ช่วงเวลา 00.00-06.00 น.) อีกทั้งพุทธศาสนิกชน นักแสวงบุญ และนักท่องเที่ยว จะต้องฉีดวัคซีน 2 เข็มและมีเอกสารรับรองการฉีดวัคซีน มีผลการตรวจโควิด-19 รับรอง นอกจากนี้การเดินทางเข้ามาร่วมงานนั้นจะต้องจองผ่านแอปพลิเคชัน QueQ (คิวคิว) เท่านั้น ซึ่งเป็นการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการนักท่องเที่ยวเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 (เดลินิวส์, 2565) แต่ทั้งนี้การบริหารจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา ควรมีการพิจารณาหลายปัจจัย เนื่องจากการบริหารจัดการศาสนาสถาน ซึ่งเป็นมรดกการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โบราณคดี พิพิธภัณฑสถาน ศิลปะ ประเพณีที่สามารถมองเห็นสัมผัสได้ทางวัฒนธรรมในการจัดการการท่องเที่ยวมีข้อจำกัดอยู่หลายด้าน ดังนั้นการที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาได้นั้น จะต้องมีการคำนึงถึงความเสี่ยง ได้แก่ ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย ความเสี่ยงด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและสาธารณสุขโลก ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข ความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ ความเสี่ยงด้านการลงทุน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการบริหารจัดการที่จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นความเชื่อมั่นในคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเพื่อเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

จากความสำคัญดังกล่าว จึงควรมีการศึกษาค้นคว้าในการวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ เพื่อเสนอแนะแนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เป็นประโยชน์กับบุคคลที่ต้องการข้อมูลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
2. เสนอแนะแนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดความเสี่ยงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ

แม้ว่าอุทยานแห่งชาติจะมีการออกกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้ประโยชน์ในอุทยานได้ปฏิบัติตาม แต่กลับพบว่า ผู้ที่เข้ามาใช้ประโยชน์ในอุทยานแห่งชาติมักกระทำการฝ่าฝืนกฎระเบียบอยู่เสมอ และเป็นผู้ทำลายสภาพแวดล้อมของธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ ทั้งนี้ สาเหตุ หรือ ความเสี่ยงที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานถูกทำลายและเสื่อมโทรม ได้แก่

1. การถูกทำลายโดยสภาวะทางธรรมชาติ เช่น การถูกแดด ฝน ลม หรือ การชนของซากไม้ ทำให้เกิดการแตกแยกผุพังซึ่งความเสียหายนี้มักจะเสียหายทีละน้อยและใช้เวลายาวนาน ไม่สามารถป้องกันได้แต่สามารถบรรเทาความเสื่อมโทรมได้ด้วยวิธีการบำรุงรักษา เช่น การถล่มของหน้าผา เป็นต้น
2. การถูกทำลายโดยมนุษย์ ซึ่งอาจเกิดจากการกระทำโดยเจตนา หรือ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งทำให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ดังนี้

- 2.1 การกระทำของประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ การบุกรุก รุกป่าพื้นที่ในเขตอุทยาน
- 2.2 การกระทำของพ่อค้าแม่ค้า การขาดระเบียบวินัยของการใช้พื้นที่ การเข้าไปตั้งเพิงร้านค้า ร้านอาหารในเขตบริการนักท่องเที่ยวอย่างไม่ถูกสุขลักษณะ
- 2.3 การกระทำของนักท่องเที่ยวการสร้างปัญหาในเรื่องขยะ การขีดเขียนตามผนังถ้ำ ก้อนหิน บริเวณน้ำตก หรือ ตามต้นไม้ ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมด้านสุนทรียภาพ

ทั้งนี้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกับหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ จำนวน 85 แห่ง (อภิญา เลื่อนฉวี, 2547) ส่วนใหญ่เห็นว่านักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้อุทยานแห่งชาติเสื่อมโทรมลง และเมื่อเรียงลำดับผู้ที่สร้างปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติมากที่สุด คือ นักท่องเที่ยว รองลงมา คือ ผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และราษฎรที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว ตามลำดับ โดยปัญหาจากการท่องเที่ยว ได้แก่ การที่นักท่องเที่ยวไม่เคารพกฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติ การบุกรุกพื้นที่อุทยานจากราษฎรบริเวณใกล้เคียง การเก็บและนำทรัพยากรธรรมชาติออกไปจากอุทยานแห่งชาติ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาความสกปรก ขยะ น้ำเสีย มลพิษทางอากาศและเสียง การส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นและสัตว์ป่า การเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณมากเกินไป การประกอบธุรกิจการค้าและหาผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยวมากเกินไป ตามลำดับ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงการจัดงานมหกรรม

งานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาชีเมี่ยง จังหวัดจันทบุรี นั้นถือเป็นงานท่องเที่ยวเชิงมหรหรรรมรูปแบบหนึ่ง โดยองค์ประกอบในการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงมหรหรรรม แบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ ด้านการออกแบบ ด้านการตลาด ด้านการดำเนินงาน และด้านความเสี่ยง (Silvers, 2007) ทั้งนี้ในการจัดการความเสี่ยงการจัดงานมหกรรม หมายถึง การวางแผนรองรับ หรือ ป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น จากเหตุสุดวิสัยหรือความผิดพลาดในการดำเนินงานของธุรกิจ ครอบคลุมด้านการปฏิบัติด้านต่าง ๆ (สมชาติ โปขุนทด, 2564) ดังนี้

1. ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ หมายถึง การกำหนดวิธีการและบุคคลในการควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย
2. ด้านการตัดสินใจ หมายถึง การกำหนดผู้มีหน้าที่ในการตัดสินใจโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบและความเหมาะสมของธุรกิจ
3. ด้านกรณีฉุกเฉิน หมายถึง การเตรียมการรองรับสิ่งที่อาจเกิดขึ้นแบบปัจจุบันทันด่วน กรณีฉุกเฉินทั้งในเรื่องเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ หรือ ภัยธรรมชาติ
4. ด้านสุขภาพและความปลอดภัย หมายถึง การเตรียมการด้านสุขภาพและความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงานผู้ร่วมงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน
5. ด้านการประกันภัย หมายถึง การจัดเตรียมแผน หรือ การทำประกันภัยสำหรับผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยพิจารณาเงื่อนไขของการประกันภัยเป็นรายการถี่
6. ด้านกฎหมาย หมายถึง การดำเนินงานของธุรกิจทุกงาน โดยปฏิบัติตามในส่วนที่เกี่ยวข้องและมีข้อกำหนดกำหนดไว้ เช่น ด้านลิขสิทธิ์ เป็นต้น
7. ด้านความปลอดภัย หมายถึง การเตรียมการรองรับด้านความปลอดภัยในการจัดงาน โดยกำหนดบุคลากรรักษาความปลอดภัย หรือ การขอความร่วมมือจากหน่วยงานด้านความปลอดภัยเข้ามาดูแลในขณะที่มีการจัดงาน

แนวคิดการประเมินและการบริหารความเสี่ยง

การประเมินและบริหารความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาชีเมี่ยง จังหวัดจันทบุรี สามารถประยุกต์ใช้แนวทางการบริหารความเสี่ยง 8 ประการ (Risk management process) โดย The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission – Enterprise risk management (COSO-ERM) (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร, 2562) ได้ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมภายในองค์กร (Internal environment) เป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับกรอบการบริหารความเสี่ยงซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดกลยุทธ์และเป้าหมายขององค์กร การกำหนดกิจกรรม การบ่งชี้ ประเมินและการจัดการความเสี่ยง โดยความเสี่ยงที่ยอมรับได้สำคัญต่อการกำหนดกลยุทธ์เพื่อดำเนินการให้องค์กรบรรลุเป้าหมายทั้งด้านผลตอบแทนและการเติบโต การบริหารความเสี่ยงจึงช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่มีความเสี่ยงที่องค์กรยอมรับได้

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective setting) เป็นขั้นตอนแรกสำหรับกระบวนการบริหารความเสี่ยง องค์กรควรมั่นใจว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นมีความสอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์และความเสี่ยงที่ยอมรับได้

3. การบ่งชี้เหตุการณ์ (Event identification) คือ เหตุการณ์ หรือ ปัจจัยความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ที่ผู้บริหารองค์กรควรจะต้องพิจารณา เช่น ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ การเงิน บุคลากรทางการปฏิบัติงาน กฎหมาย ภาวะอัตรระบบงานและสิ่งแวดล้อม และความเสี่ยงทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกองค์กร รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลที่เพียงพอสำหรับการประเมินความเสี่ยง

4. การประเมินความเสี่ยง (Risk assessment) เป็นการพิจารณาประเมินความเสี่ยงในสองมิติ คือ โอกาสที่อาจเกิดขึ้นและผลกระทบที่องค์กรจะได้รับ ในขั้นตอนนี้จะเน้นการประเมินโอกาสเกิดและผลกระทบของเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นต่อวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ ขณะที่เกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งอาจส่งผลกระทบในระดับต่ำ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องอาจมีผลกระทบในระดับสูงต่อวัตถุประสงค์

5. การตอบสนองความเสี่ยง (Risk response) คือ การตอบสนองหรือจัดการความเสี่ยง ผู้บริหารจะพิจารณาจัดการความเสี่ยงตามประเภทของการตอบสนองความเสี่ยงและดำเนินการประเมินความเสี่ยงที่เหลืออยู่อีกครั้งหนึ่งหลังจากที่ได้จัดการความเสี่ยงแล้วในเวลาที่เหมาะสม การตอบสนองความเสี่ยง ได้แก่ 1) การหลีกเลี่ยง (Avoid) คือ การดำเนินการเพื่อหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง 2) การร่วมจัดการ (Share) คือการร่วมหรือแบ่งความรับผิดชอบกับผู้อื่นในการจัดการความเสี่ยง 3) การลด (Reduce) เป็นการดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อลดโอกาสที่อาจเกิดขึ้นหรือผลกระทบของความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และ 4) การยอมรับ (Accept) เป็นความเสี่ยงที่เหลือในปัจจุบันซึ่งอยู่ภายในระดับที่ต้องการและยอมรับได้แล้ว โดยไม่มีการดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อลดโอกาสหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอีก

6. กิจกรรมการควบคุม (Control activities) เป็นนโยบายและกระบวนการปฏิบัติงานเพื่อให้มั่นใจว่าได้มีการจัดการความเสี่ยง ทั้งนี้ แต่ละองค์กรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเทคนิคการนำไปปฏิบัติการณ์โดยเฉพาะ ทำให้กิจกรรมการควบคุมจึงมีความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ลักษณะธุรกิจ โครงสร้างและวัฒนธรรมขององค์กร

7. ข้อมูลและการติดต่อสื่อสาร (Information and communication) ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับองค์กรในการบ่งชี้ ประเมิน และจัดการความเสี่ยง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรทั้งจากแหล่งภายนอกและภายในองค์กรควรต้องได้รับการบันทึกในรูปแบบที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการสื่อสารอย่างเหมาะสม เพื่อช่วยให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถตอบสนองต่อเหตุการณ์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

8. การติดตามผล (Monitoring) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการบริหารความเสี่ยง ได้แก่ การติดตามอย่างต่อเนื่องและ/หรือ การติดตามเป็นรายครั้ง ทั้งนี้ การติดตามอย่างต่อเนื่องเป็นการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างทันทั่วถึงและถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิบัติงาน ส่วนการติดตามรายครั้งเป็นการดำเนินงานภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ ทั้งนี้ก็เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการจัดการความเสี่ยงมีคุณภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1: การศึกษาข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาชีเมฆ จังหวัดจันทบุรี จากเอกสารท้องถิ่น หนังสือทางราชการ หนังสือวิชาการ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยคณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ และตั้งเป็นคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัยในการวิจัยระยะที่ 2

วิธีการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2: การสำรวจพื้นที่ วิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว งานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาชีเมฆ จังหวัดจันทบุรี แบ่งออกเป็น การสำรวจพื้นที่งาน และการสัมภาษณ์เพื่อประเมินความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระยะนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีอายุตั้งแต่ 18 ขึ้นไป ที่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง นักท่องเที่ยว จำนวน 50 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่นักวิชาการได้เสนอแนะสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ หรือ สังเกต ซึ่งควรมีจำนวน 30 -50 คน (Morse, 1994)

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview form) ซึ่งมีการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 เพื่อนำข้อมูลมากำหนดขอบเขต เนื้อหา และคำถามของแบบสัมภาษณ์ความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาชีเมฆ จังหวัดจันทบุรี

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพากลุ่มตัวอย่างเดินทางสำรวจพื้นที่งานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาชีเมฆ จังหวัดจันทบุรี ในวันที่ 2 - 13 กุมภาพันธ์ 2565 หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อให้ได้ข้อมูลในการประเมินความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยว และคณะผู้วิจัยได้จัดบันทึกตามประเด็นหลักในการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทั้งนี้ในขั้นตอนสุดท้ายคณะผู้วิจัยจะทวนผลประเด็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบคำตอบอีกครั้งก่อนจบการสัมภาษณ์

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง คณะผู้วิจัยใช้การถอดความ และวิเคราะห์ความคิดเห็นในประเด็นที่มีความสอดคล้องและใกล้เคียงกัน เพื่อจัดลำดับความสำคัญตามข้อคิดเห็น นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าคะแนนระดับความเสี่ยงแนวคิดของ COSO Enterprise Risk Management (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร, 2562) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การแปลความหมายของระดับของความเสี่ยง (Degree of Risk)

ระดับความเสี่ยง	ระดับคะแนน	ความหมาย
ต่ำ (Low)	1-3	ระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ โดยไม่ต้องมีการควบคุมความเสี่ยง ไม่ต้องมีการจัดการเพิ่มเติม
ปานกลาง (Medium)	4-8	ระดับความเสี่ยงที่พอจะยอมรับได้ แต่ต้องมีการควบคุมเพื่อไม่ให้ความเสี่ยงเคลื่อนย้ายไปยังระดับที่ยอมรับไม่ได้
สูง (High)	9-16	ระดับความเสี่ยงที่ไม่สามารถยอมรับได้ โดยต้องมีการจัดการความเสี่ยงเพื่อให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ต่อไป
สูงมาก (Extreme)	20-25	ระดับความเสี่ยงที่ไม่สามารถยอมรับได้ จำเป็นต้องเร่งจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ทันที

ที่มา: สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร. (2562). คู่มือการบริหารความเสี่ยง. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน).

หลังจากนั้นนำข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมไปวิเคราะห์ ประเมิน และร่างแนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัยระยะที่ 3: การตรวจสอบร่างแนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่รัฐภาคเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวงานประเพณีมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 30 คน ได้แก่

2.1) ผู้รู้ (Key Informants) ได้แก่ นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน

2.2) ผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ เอกชน และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในงานประเพณีมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 15 คน

2.3) ผู้ใช้ข้อมูลทั่วไป (Generals) ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวงานประเพณีมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 10 คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับร่างแนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ระหว่างวันที่ 25 มีนาคม ถึง 2 เมษายน 2565 ในขั้นตอนแรกคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดงานวิจัยและขออนุญาตกลุ่มตัวอย่างทั้ง 30 คน นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้จัดบันทึกตามประเด็นหลักในแบบสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสนับสนุนข้อมูลที่ได้จากกรดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 และ 2

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างมีลักษณะเป็นความคิดเห็น ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปจากการถอดความ การวิเคราะห์ความคิดเห็นในประเด็นที่เหมือนกันหรือสอดคล้องกัน และจัดลำดับความสำคัญตามข้อคิดเห็น แล้วนำเสนอในลักษณะความเสี่ยง

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

1.1 การวิเคราะห์ความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย ความเสี่ยงด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยว และสาธารณูปโภค ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข ความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ และความเสี่ยงด้านการลงทุน โดยแต่ละประเด็นแบ่งเป็นประเด็นย่อย ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินงาน ด้านการเงิน และด้านการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมาย และวิเคราะห์ตามปัจจัยความเสี่ยงภายในและภายนอก ดังนี้

1.1.1 ประเด็นความเสี่ยงที่ 1 ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย

1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่ามีความเสี่ยงจากแผนการบริหารเรื่องความปลอดภัยในพื้นที่ที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากการดำเนินงานของกรมอุทยานฯ ที่ไม่ครอบคลุมพื้นที่ แผนงานเรื่องความปลอดภัยของจังหวัดและกรมอุทยานฯ ไม่สอดคล้องกับแผนงานและการปฏิบัติของคณะสงฆ์และชาวบ้าน และมีความขัดแย้งภายใน เช่น การไม่ทำตามข้อตกลงที่ทำร่วมกันของคณะสงฆ์และชาวบ้านทำให้ไม่สามารถดำเนินงานเรื่องความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของอุบัติเหตุ รวมทั้งนโยบายของจังหวัดและกรมอุทยานฯ ไม่สามารถกระจายสู่ภาคปฏิบัติได้ เช่น การปฏิบัติตามแผนพัฒนามาตรฐานความปลอดภัยของผู้ขับขี่รถยนต์โดยสารที่บริการนักท่องเที่ยวขึ้นเขาคิชฌกูฏยังไม่ได้มาตรฐานและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในการขึ้นรถ การลดปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ให้แออัดเพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุ และควบคุมตามมาตรการการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ทั้งนี้พบว่ามีกรณีตั้งจุดพยาบาลน้อยและมีระยะทางห่างไกลกัน เป็นต้น

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าความเสี่ยงจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 รวมถึงเชื้อไวรัสหรือโรคต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภาครัฐ ผู้ประกอบการเอกชน วัดและชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของโลกและประเทศไทย รวมทั้งเสถียรภาพทางการเมืองและระบบการเงินของประเทศไทย

2) ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของ อุทยานฯ ชาวบ้านที่บริการรถ คณะสงฆ์แต่ละวัดไม่ชัดเจน ทำให้มีการคลุมเครือด้านหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายจนอาจละเลยหน้าที่ และนำแผนการดำเนินการมาปฏิบัติไม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการจุดคัดกรอง โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ที่ใช้เวลานาน การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว ควบคุมปริมาณขยะ การตรวจสอบมาตรฐานของรถยนต์และคนขับที่หละหลวม นอกจากนี้ จากการปิดอุทยานฯ เพื่อทำนุบำรุงและพัฒนาที่มีความล่าช้า ส่งผลให้สถานที่เส้นทาง อุปกรณ์ต่าง ๆ ไม่พร้อมใช้งานบ้าง การขาดความพร้อมในการนำเครื่องมือด้านเทคโนโลยีมาใช้ในการอำนวยความสะดวกและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว เช่น ถนน เส้นทางเดินขึ้น - ลงเขา ที่อันตรายและเป็นจุดอับสัญญาณสื่อสาร การขาดอุปกรณ์สื่อความหมายเพื่อรักษาความปลอดภัยที่เพียงพอ เช่น ป้ายจราจรบนทางขึ้น - ลงเขาและป้ายการแจ้งเตือนเส้นทางที่ขรุขระยังมีน้อย ถึงแม้ว่าคนขับรถยนต์จะเป็นคนท้องถิ่นที่มีความชำนาญในเส้นทาง แต่ความพร้อมของยานพาหนะและถนนก็อาจส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุได้ รวมทั้งการขาดการแจ้งเตือนฉุกเฉิน ในเรื่องของภัยพิบัติทางธรรมชาติ สัตว์ป่า และขาดจุดขอความช่วยเหลือฉุกเฉินสำหรับนักท่องเที่ยว

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ภัยพิบัติ การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาจทำให้เจ้าหน้าที่ต้องมีการปรับสถานการณ์ดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ดังกล่าว พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว การไม่ทำตามกฎ หรือทำพฤติกรรมที่ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ เช่น การไปยืนถ่ายรูปรูปบนโขดหินที่เสี่ยงต่อการตกเขาจนบาดเจ็บหรือเสียชีวิต รวมทั้ง การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ทำให้เจ้าหน้าที่และชุมชนท้องถิ่นอาจได้รับความเสี่ยงจากการติดเชื้อจากการใกล้ชิดหรือสัมผัสกับนักท่องเที่ยว และการขาดการบำรุงรักษาอุปกรณ์ที่ใช้มานานจนเสื่อมโทรมหรือชำรุด ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ เช่น ทางเดินไม้ที่ผุกร่อน เป็นต้น

3) ความเสี่ยงด้านการเงิน (financial Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าการจัดสรรงบประมาณประจำปีของจังหวัดในการพัฒนาเส้นทาง สถานี ข้อมูล ไม่มีความชัดเจนในการพัฒนาสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวก การบริหารการเงินในด้านการพัฒนาความปลอดภัยที่ไม่ถูกต้อง ทำให้อุปกรณ์ด้านความปลอดภัยขาดประสิทธิภาพและไม่มีอุปกรณ์ช่วยเหลือที่ทันต่อสถานการณ์ รวมทั้งปัญหาภายในจากการพบว่ามีภัยคุกคามหรือขโมยเงินของบุคลากรภายในพื้นที่อุทยานฯ วัด และคณะสงฆ์

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การดำเนินนโยบายใช้จ่ายของรัฐบาลและการกีดกันของภาครัฐ การผันผวนของราคาสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าอื่น ๆ ภายในประเทศและภาวะตลาดท่องเที่ยวถดถอย ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวอุทยานฯ น้อยลง ส่งผลให้รายได้ที่นำมาพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานฯ น้อยลง

4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมาย (Compliance Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียค่อนข้างมีส่วนร่วมน้อยในการออกกฎระเบียบของอุทยานฯ อาจทำให้กฎระเบียบของกรมอุทยานฯ ที่กำหนดไม่ตรงกับการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์และชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งคณะสงฆ์และชุมชนท้องถิ่นไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์หรือระเบียบอย่างถูกต้อง อาจนำไปสู่การกระทำผิดกฎระเบียบโดยมิได้เจตนา

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าการปรับปรุงมาตรการในการท่องเที่ยวช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 นโยบายทางการท่องเที่ยวของรัฐบาล การปรับปรุงกฎของกรมอุทยานฯ หรือจังหวัด และการไม่ให้ความร่วมมือของนักท่องเที่ยวเรื่องมาตรการความปลอดภัย อาจทำให้ทุกส่วนไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

1.1.2 ประเด็นความเสี่ยงที่ 2 ความเสี่ยงด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและสาธารณูปโภค

1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าแผนการบริหารพื้นที่ของอุทยานฯ ที่ไม่ชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาสิทธิในการจัดงานประเพณีและการแบ่งสรรเรื่องผลประโยชน์ของคณะสงฆ์และชาวบ้าน อีกทั้ง นโยบายและแผนการดำเนินงานในการพัฒนาสาธารณูปโภคของจังหวัดจันทบุรีและอุทยานฯ ล่าช้า ไม่เป็นไปตามกำหนด ทำให้ระบบต่าง ๆ ไม่พร้อมต่อการใช้งาน ไม่สามารถกระจายสู่ภาคปฏิบัติได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น การกำหนดมาตรการและขั้นตอนการคัดกรองและกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว และการลดปริมาณขยะ ทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและสาธารณูปโภคที่คลุมเครือและสับสน

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยเฉพาะน้ำป่าไหลหลากส่งผลให้ต้องเปลี่ยนแผนกลยุทธ์ในการดำเนินงาน อีกทั้งความนิยมของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาท่องเที่ยวและแสวงบุญในแต่ละช่วงเวลามีมากขึ้นไป ทำให้อาณาเขตนักท่องเที่ยวล้นสถานที่ เกินขีดความสามารถในการรองรับของอุทยาน ส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสาธารณูปโภคพื้นฐานโดยเฉพาะเรื่องการจัดกาขยะ

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงนโยบายในการปรับปรุงภาพลักษณ์และพัฒนาสาธารณูปโภคของอุทยานฯ อย่างกะทันหัน อาจทำให้การบริหารจัดการไม่เต็มประสิทธิภาพ จนเป็นภาพลบในสายตานักท่องเที่ยว

2) ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าเจ้าหน้าที่ในอุทยานฯ มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานของอุทยานฯ และอำนวยความสะดวกให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น จุดปฐมพยาบาลที่มีเจ้าหน้าที่น้อย การดูแล ตรวจสอบ และซ่อมแซมสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวไม่ทั่วถึงและล่าช้า เช่น สิ่งสาธารณูปโภคที่ชำรุด เส้นทางขึ้นเขา ระบายน้ำ การชำรุดของสายไฟฟ้าหรือการเกิดไฟฟ้าดับ ทำให้ไม่สามารถเปิดแหล่งท่องเที่ยวได้ ปัญหาขยะล้นบนเขาทำให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่เหมาะสม ปริมาณน้ำสำรองใช้ไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ห้องน้ำ นอกจากนี้ การทำผิดกฎหรือการทุจริตของคณะสงฆ์ วัด และชาวบ้าน อีกทั้งปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้านท้องถิ่นต่อคณะสงฆ์ทำให้เกิดการประท้วงปิดทางขึ้นลงอุทยานฯ ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อการท่องเที่ยวส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าการเสื่อมโทรมหรือชำรุดของอุปกรณ์ตามระยะเวลาการใช้งาน และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ น้ำป่าไหลหลาก สัตว์ป่า และฟ้าผ่า ฯลฯ ทำให้สิ่งสาธารณูปโภคชำรุดและเสียหาย อีกทั้ง การผันผวนของราคาสินค้าอุปกรณ์ซ่อมแซมและสินค้าอื่น ๆ ภายในประเทศ ทำให้การใช้งบประมาณไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด

3) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่างบประมาณในการพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคและการดำเนินการจัดระเบียบมีไม่เพียงพอต่อการจัดการ เช่น งบประมาณในการติดตั้งไฟฟ้าบนเส้นทางขึ้นเขา การขาดบุคลากรในการดูแลเรื่องงบประมาณ การจัดทำบัญชี รวมทั้งการทุจริตยกยอกเงินของบุคลากร ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีทางการท่องเที่ยว

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ทำให้เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการอุทยานฯ

4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมาย (Compliance Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าแผนงานในการพัฒนาของจังหวัดไม่สอดคล้องกับของอุทยานฯ การขาดความรู้ ความเข้าใจในกฎระเบียบของคณะสงฆ์ ชาวบ้าน และบุคลากรของอุทยานฯ จนนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสม อีกทั้ง กฎระเบียบทำให้การพัฒาล่าช้าเนื่องจากจำเป็นต้องรอการอนุมัติจึงจะสามารถนำไปดำเนินงานได้ อาจทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีไม่เป็นมืออาชีพทางการท่องเที่ยว

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าการจัดการที่ไม่เคร่งครัดและชัดเจนในด้านมาตรการควบคุมและกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว การป้องกันการแพร่เชื้อในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และแนวปฏิบัติด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี ทำให้ไม่มีการระบุบทลงโทษที่หนักแน่น อาจทำให้นักท่องเที่ยวไม่ปฏิบัติตามกฎหรือกระทำพฤติกรรมที่ทำให้สิ่งสาธารณูปโภคชำรุดเสียหาย เป็นต้น

1.1.3 ประเด็นความเสี่ยงที่ 3 ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข

1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่านโยบายด้านสาธารณสุขและแผนการพัฒนาด้านสาธารณสุขไม่มีความชัดเจนและเข้มงวด อีกทั้ง แผนงานของจังหวัดและอุทยานฯ ไม่สอดคล้องกัน ทำให้ไม่สามารถนำไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพได้ เช่น นักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการไม่สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา การละเลยการตรวจหลักฐานการฉีดวัคซีน และไม่ตรวจสอบการนำผลิตภัณฑ์ที่อาจก่อให้เกิดขยะขึ้นไปยังบนเขาของนักท่องเที่ยว การไม่มีมาตรฐานในการดูแลรักษาความสะอาดของพื้นที่และห้องน้ำ เป็นต้น

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าการเปลี่ยนแปลงกฎของรัฐบาล จังหวัด และอุทยานฯ เกี่ยวกับมาตรการการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยและไม่สอดคล้องกัน ทำให้นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่เกิดความสับสน แม้ว่าทุกฝ่ายจะมีพฤติกรรมที่ใส่ใจในเรื่องความสะอาดและมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 มากขึ้นก็ตาม

2) ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าการขาดเครื่องมือในการดูแลด้านสาธารณสุขหรือมีไม่เพียงพอ เช่น เครื่องวัดอุณหภูมิ เจลแอลกอฮอล์ อุปกรณ์ทำความสะอาดห้องน้ำ บุคลากรไม่เพียงพอต่อการดูแลด้านสาธารณสุข หรือ มาตรการควบคุมคน การละเลยหน้าที่และไม่มีเจ้าหน้าที่ควบคุมนักท่องเที่ยว ทำให้สถานที่ต่าง ๆ ไม่ถูกสุขอนามัย รวมทั้ง มาตรการไม่เข้มงวดมากพอทำให้ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น จำกัดปริมาณขยะของนักท่องเที่ยว และการห้ามโปรยดอกไม้ตามทาง เป็นต้น

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าภัยธรรมชาติ เช่น น้ำป่าไหลหลากที่ซัดพาขยะลงมาจนเกิดความสกปรก นักท่องเที่ยวไม่ปฏิบัติตามกฎ ละเลยกฎระเบียบ หรือนักท่องเที่ยวล้นสถานที่ท่องเที่ยว

3) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าการจัดสรรงบประมาณประจำปีในการพัฒนาระบบสาธารณสุขมีไม่เพียงพอต่อการนำมาพัฒนา การยกยอกหรือขโมยเงินของบุคลากร การบริหารการเงินไม่เหมาะสม ทำให้ขาดอุปกรณ์ที่ประสิทธิภาพและไม่มีอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อการปฐมพยาบาลหรือกู้ชีพ อีกทั้งการขาดความรู้ของชาวบ้านในการจัดการเงินหรืองบประมาณที่ถูกต้องหากชาวบ้านต้องดำเนินการด้วยตนเอง

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าเศรษฐกิจที่ตกต่ำในประเทศไทย การผันผวนของราคาสินค้า ทำให้การจัดสรรงบประมาณไม่ทั่วถึงและเพียงพอทางด้านสาธารณสุข เนื่องจากภาครัฐต้องลำดับความสำคัญเร่งด่วนและจำเป็นในการใช้งบประมาณก่อน

4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมาย (Compliance Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าเนื่องจากในปี พ.ศ. 2565 ทางอุทยานฯ มีกฎระเบียบให้นักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางขึ้นเขาคิชฌกูฏ ต้องมีเอกสารยืนยันว่า ไม่พบเชื้อโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ไม่นเกิน 72 ชั่วโมง รวมทั้งได้รับการฉีดวัคซีน ครบ 2 เข็ม หรือ หากเป็นผู้ที่เคยป่วยมาก่อน ต้องมีเอกสารรับรองว่าหายป่วยมาแล้วไม่ต่ำกว่า 90 วัน โดยสามารถนำเอกสารไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ หรือ ใช้แอปพลิเคชันพร้อมในการแสดงผลการฉีดวัคซีน และสแกนระบบไทยชนะเพื่อทำการ Check-in เข้าอุทยานฯ โดยทางอุทยานฯ จะอนุญาตเข้าชมเฉพาะนักท่องเที่ยวที่จองผ่านแอปฯ QueQ เท่านั้น นักท่องเที่ยวสามารถจองคิวล่วงหน้าได้ 1 เดือนก่อนเปิดเขาคิชฌกูฏ ทั้งนี้พบว่าเมื่อนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากอาจทำให้เกิดการละเลยการปฏิบัติตามกฎที่ตั้งไว้ของเจ้าหน้าที่ เช่น การสแกนลงทะเบียนระบบไทยชนะของอุทยานฯ รวมทั้ง ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในหลักหรือระเบียบของชาวบ้าน คณะสงฆ์ และเจ้าหน้าที่อุทยานฯ จนเกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าการปรับปรุงกฎและมาตรฐานในระบบสาธารณสุขของรัฐบาลเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโรคระบาดอื่น ๆ ทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และจังหวัดไม่สอดคล้องกัน ทำให้เกิดการปฏิบัติงานที่สับสน ไม่เป็นระบบและชัดเจนทั้งสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวอุทยานฯ และนักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตาม

1.1.4 ประเด็นความเสี่ยงที่ 4 ความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ

1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าแผนการจัดการเรื่องภัยพิบัติไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ไม่สามารถยืดหยุ่นกับภัยธรรมชาติอื่นได้ โดยเฉพาะในฤดูน้ำหลากที่มีฝนตกชุกทำให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก อุทกภัยและปัญหาดินถล่ม แม้ว่าทางองค์กรส่วนปกครองท้องถิ่นและอุทยานฯ จะมีการจัดทำแผนรองรับการบริหารจัดการภัย แต่ไม่มีการจัดทำสิ่งที่เหมาะสมและเพียงพอ รวมทั้งการจัดการฝึกซ้อมเพื่อเตรียมการรับมือกับภัยพิบัติตามแผนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ไม่มีความชัดเจนและไม่สามารถกระจายสู่ภาคปฏิบัติได้

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจถดถอยส่งผลกระทบต่อการจัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับการบริหารจัดการภัยพิบัติในขั้นก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และขั้นการฟื้นฟูภัย รวมถึงระบบวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุชุมชนเพื่อใช้เป็นช่องทางสื่อสารร้องเรียนการป้องกันความเสี่ยง หากระบบการสื่อสารหลักเสียหายและไม่สามารถใช้งานได้ ทั้งนี้ จากสภาพภูมิประเทศและสภาพทางธรณีวิทยาส่งผลให้จังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่มอยู่ตามภูเขาสูงบริเวณตอนกลางและด้านทิศตะวันตก โดยจะมีหินฐานเป็นหินอัคนีประเภทแกรนิตเป็นสำคัญและหินทรายสลับชั้นกับหินดินดานและหินโคลนมีการคดโค้ง และรอยแตกในหินมาก เป็นพื้นที่ที่มีโอกาส เกิดดินถล่มอันดับ 1 และได้ประเมินพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดดินถล่มเบื้องต้น ทั้งนี้กรมทรัพยากรธรณี ได้ มีการสำรวจและปรับปรุงเครือข่ายและแผนที่ชุมชน (13 พฤษภาคม 2559) เพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อหมู่บ้านเสี่ยงภัยดินถล่มระดับจังหวัด พบว่าจังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดดินถล่มอยู่ใน 6 อำเภอ 13 ตำบล เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ ลักษณะการวางตัวของโครงสร้างชั้นหินและจากการผุพังที่แตกต่างกันของชั้นหินทำให้เกิดแผ่นดินถล่มได้ง่าย ได้แก่ พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง หรือมีทางน้ำคดเคี้ยวจำนวนมาก

2) ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรในการดูแลนักท่องเที่ยวหากประสบภัยไม่เหมาะสม เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่น้อยเกินไปและขาดการถ่ายทอดแผนการดำเนินงานไปสู่เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนการอพยพผู้ปฏิบัติงาน และการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติไปสู่ชาวบ้านท้องถิ่นและคณะสงฆ์ ทำให้คนในพื้นที่ไม่มีความรู้และความพร้อมในการรับมือกับภัยธรรมชาติ อีกทั้งการมีเครื่องมือในการป้องกันภัยธรรมชาติหรือสถานที่อพยพไม่เพียงพอหากเกิดสถานการณ์ดังกล่าว

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่านักท่องเที่ยวไม่เห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของอุทยานฯ เท่าที่ควร หากเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงเกินกว่าที่คาดการณ์ไว้ อาจไม่สามารถรับสถานการณ์ได้ทันทั่วถึงและเกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งไม่ค่อยมีการประสานความร่วมมือหรือขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก

3) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าการจัดสรรงบประมาณเรื่องภัยพิบัติมีน้อย ไม่มีการคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการเยียวยา การบริหารการเงินที่ไม่เหมาะสมทำให้ขาดเครื่องมือป้องกัน อาจไม่ทันต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าเศรษฐกิจที่ตกต่ำส่งผลกระทบต่อการจัดสรรงบประมาณและอุปกรณ์ในการป้องกันสำหรับการบริหารจัดการภัยพิบัติในขั้นก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และขั้นการฟื้นฟูภัย

4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมาย (Compliance Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่ามีการไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ เพิกเฉยของเจ้าหน้าที่วัด เนื่องจากมีจำนวนที่ไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถดูแลเรื่องการป้องกันภัยพิบัติที่ทั่วถึง

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่า พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ได้เพิ่มหมวดเงินค่าบริการและค่าตอบแทน โดยกรมอุทยานฯ ไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน แต่จะต้องแบ่งให้กับเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นที่ตั้งของอุทยานนั้น ๆ ในอัตราไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินที่เรียกเก็บได้ เพื่อนำไป

ส่งเสริมการอนุรักษ์และสนับสนุนการปฏิบัติงาน จัดสรรใช้จ่ายสำหรับการรักษาสภาพ ความปลอดภัย ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การให้บริการ และการอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ได้อย่างยืดหยุ่น ไม่ต้องรอ งบประมาณที่รัฐจัดสรรเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ หากมีการจัดสรรเงินไม่เหมาะสมอาจทำให้ไม่มีงบประมาณในการดูแล ป้องกันด้านภัยพิบัติเท่าที่ควร

1.1.5 ประเด็นความเสี่ยงที่ 5 ความเสี่ยงด้านการลงทุน

1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาไม่สอดคล้องกับลักษณะทาง กายภาพของพื้นที่ กลยุทธ์การลงทุนเกิดความขัดแย้งกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ดังเช่นนโยบายในการสร้างความ เจริญในพื้นที่ที่ขัดกับนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานทรัพยากรและอัตลักษณ์ของ ท้องถิ่น เพื่อกระจายรายได้แก่ประชาชนเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าเศรษฐกิจอยู่ในสภาวะตกต่ำ เนื่องจากสถานการณ์การ แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 จึงมีการชะลอตัวของภาครัฐและเอกชน รวมทั้งผู้ประกอบการ ในท้องถิ่นเพื่อการลงทุนทางการท่องเที่ยว

2) ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าการลงทุนจากภายนอกทำให้เกิดความขัดแย้งกับคนในพื้นที่ เดิมในด้านการกระจายผลประโยชน์ ผู้บริหารขาดทักษะในการบริหารจัดการเรื่องการลงทุน การขาดถ่ายทอดแผนงาน และนโยบายสู่ผู้ลงทุนใหม่

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลต่อการลงทุน การทุจริต ทั้งนี้พบว่าในอดีตมีการไม่ปฏิบัติตามกฎ ละเลย เพิกเฉยของ เจ้าหน้าที่วัดและคณะสงฆ์ จากการยกยอกเงินวัดและความขัดแย้งในเรื่องการแบ่งสรรผลประโยชน์ แต่การแก้ไขปัญหา อย่างเป็นรูปธรรมในระดับท้องถิ่นเป็นเพียงแค่การแก้ไขปัญหาในระดับนโยบายดังเช่นแผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต (พ.ศ.2561 – 2565) เทศบาลตำบลพลวง อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

3) ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าโครงสร้างงบประมาณการลงทุนไม่มีความชัดเจน การ ลงทุนจากภายนอกไม่สอดคล้องกับแผนงบประมาณประจำปี

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ ใหม่ 2019 ส่งผลต่องบประมาณในการลงทุนมีน้อย และรวมถึงการลงทุนจากภายนอกชะลอตัวเนื่องจากภาวะตลาด ท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป

4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมาย (Compliance Risk)

ปัจจัยความเสี่ยงภายใน พบว่าการเกิดการทุจริตของหน่วยงานหรือทำผิดกฎในเรื่องของ การลงทุน แผนงานการลงทุนของจังหวัดไม่สอดคล้องกับกฎระเบียบของอุทยานฯ การลักลอบเข้ามาทำธุรกิจของบุคคล ภายนอกโดยไม่ขออนุญาตทางอุทยานฯ ก่อน ทำให้ไม่รับรู้ว่าจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างไร

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอก พบว่าการปรับปรุงข้อกฎหมายเรื่องการลงทุนภายในประเทศ ของรัฐบาล ช่องว่างของกฎหมายในเรื่องการลงทุน

1.2 การประเมินความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาชีมภู จังหวัดจันทบุรี

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการประเมินความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูป เขาชีมภู จังหวัดจันทบุรี ของนักท่องเที่ยว โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างระดับโอกาสของการเกิดและระดับ

ความรุนแรงของผลกระทบ ด้วยการนำค่าระดับโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง X ค่าระดับความรุนแรงของความเสี่ยง ตามรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับโอกาสของการเกิดและระดับความรุนแรงของผลกระทบ

โอกาสที่จะเกิด ความเสี่ยง	ความรุนแรงของความเสี่ยง				
	1 น้อยมาก	2 น้อย	3 ปานกลาง	4 มาก	5 มากที่สุด
5 สูงมาก	5	10	15	20	25
4 สูง	4	8	12 (ประเด็นที่1)	16 (ประเด็นที่3)	20 (ประเด็นที่4)
3 ปานกลาง	3 (ประเด็นที่2)	6	9 (ประเด็นที่5)	12	15
2 น้อย	2	4	6	8	10
1 น้อยมาก	1	2	3	4	5

ประเด็นความเสี่ยงที่ 1 ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย

การวิเคราะห์ความเสี่ยง : ความไม่ปลอดภัยในพื้นที่เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี เกิดจากการไม่สามารถดำเนินงานและปฏิบัติงานได้ตามที่ต้องการ และกลยุทธ์นโยบายที่ดำเนินตามแผนงานที่มีอยู่ไม่สามารถกระจายสู่ภาคปฏิบัติได้ รวมถึงผู้ดำเนินงานภายในเขตพื้นที่ที่มีความขัดแย้งกันจนไม่สามารถดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนได้ และนอกจากนี้ปัจจัยความเสี่ยงภายนอกเกี่ยวกับความปลอดภัย คือ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 และการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การประเมินความเสี่ยง : มีโอกาสเกิดขึ้นอยู่ในระดับที่ 4 ความรุนแรงในระดับที่ 3 ระดับความเสี่ยงจึงอยู่ในระดับสูง ซึ่งอยู่ในระดับคะแนนที่ 12 หมายความว่า เป็นความเสี่ยงในระดับที่ไม่สามารถยอมรับได้ โดยต้องมีการจัดการความเสี่ยงเพื่อให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

ประเด็นความเสี่ยงที่ 2 ความเสี่ยงด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและด้านสาธารณูปโภค

การวิเคราะห์ความเสี่ยง : เนื่องด้วยเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการแสวงบุญซึ่งสามารถเดินทางได้สะดวกและใช้เวลาไม่นาน ทำให้มีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยว สักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นจำนวนมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัจจัยภายในจากแผนการบริหารพื้นที่อุทยานฯ ไม่มีความชัดเจน นโยบายของจังหวัดและกรมอุทยานฯ ในการปรับปรุงด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและด้านสาธารณูปโภคไม่สามารถกระจายสู่ภาคปฏิบัติได้ และการดำเนินงานภายในยังมีการดำเนินการล่าช้า และมีการทุจริตของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในพื้นที่ทำให้การจัดการในพื้นที่ไม่สามารถทำได้ดีเท่าที่ควร จึงส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และสาธารณูปโภคที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างเพียงพอ

การประเมินความเสี่ยง : มีโอกาสเกิดขึ้นอยู่ในระดับที่ 1 ความรุนแรงในระดับที่ 3 ระดับความเสี่ยงจึงอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งอยู่ในระดับคะแนนที่ 3 หมายความว่า เป็นความเสี่ยงที่ยอมรับได้ โดยไม่ต้องมีการควบคุมความเสี่ยง ไม่ต้องมีการจัดการเพิ่มเติม

ประเด็นความเสี่ยงที่ 3 ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข

การวิเคราะห์ความเสี่ยง : ด้วยปริมาณนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เขาชีมมัญญ จังหวัดจันทบุรี มีจำนวนมาก จนเกิดการที่นักท่องเที่ยวนั้นล้นสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้เกิดความเสี่ยงในด้านสาธารณสุขตามมาไม่ว่าจะเป็นการขาดเครื่องมือในการดูแลสาธารณสุข หรือมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ไม่มีมาตรฐานในความสะดวกสบายของภายในเขตพื้นที่ เช่น การรักษาความสะดวกของห้องน้ำที่มีให้บริการ การขอความร่วมมือและควบคุมให้นักท่องเที่ยวสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา จำนวนอุปกรณ์เครื่องวัดอุณหภูมิ จุดบริการเจลแอลกอฮอล์ และบุคลากรที่ไม่เพียงพอต่อการดูแลด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นปัญหาภายในที่เกิดขึ้น รวมถึงสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำภายในประเทศไทย ทำให้การจัดสรรงบประมาณการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวไม่เพียงพอ

การประเมินความเสี่ยง : มีโอกาสเกิดขึ้นอยู่ในระดับที่ 4 ความรุนแรงในระดับที่ 4 ระดับความเสี่ยงจึงอยู่ในระดับสูง ซึ่งอยู่ในระดับคะแนนที่ 16 หมายความว่า เป็นความเสี่ยงในระดับที่ไม่สามารถยอมรับได้ โดยต้องมีการจัดการความเสี่ยงเพื่อให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

ประเด็นความเสี่ยงที่ 4 ความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ

การวิเคราะห์ความเสี่ยง: ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาชีมมัญญ จังหวัดจันทบุรี เป็นเขาที่มีความสูง 1,050 เมตรจากระดับน้ำทะเล เป็นสภาพป่าที่มีทั้งป่าดิบชื้น ป่าดิบเขา และป่าไม้ผลัดใบ มีสัตว์ป่าชุกชุม เช่น กระต๊อ กวาง หมี กวาง เก้ง เสียงผา และนกชนิดต่าง ๆ และเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำจันทบุรี ซึ่งในช่วงฤดูฝนจะเกิดน้ำป่าไหลหลาก ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถมาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานฯ ได้ และนอกจากนี้พื้นที่ทิวเขาจากพื้นที่สูงลงสู่ที่ต่ำมีการพัดพาขยะ เช่น ดอกดาวเรือง หรือสิ่งของที่นักท่องเที่ยวนำขึ้นไปสักการะบูชาต่าง ๆ ลงมาด้วย ทำให้สัตว์ป่ามากินเศษขยะ รวมถึงแผนการจัดการเรื่องภัยพิบัติไม่มีความชัดเจน และขาดการถ่ายทอดแผนการจัดการให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวได้รับทราบ ทำให้ทั้งเจ้าหน้าที่ ชาวบ้าน และคณะสงฆ์ไม่มีความรู้และความพร้อมในการรับมือกับภัยธรรมชาติ

การประเมินความเสี่ยง: มีโอกาสเกิดขึ้นอยู่ในระดับที่ 4 ความรุนแรงในระดับที่ 5 ระดับความเสี่ยงจึงอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งอยู่ในระดับคะแนนที่ 20 หมายความว่า ระดับความเสี่ยงที่ไม่สามารถยอมรับได้ต้องเร่งจัดการให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ทันที

ประเด็นความเสี่ยงที่ 5 ความเสี่ยงด้านการลงทุน

การวิเคราะห์ความเสี่ยง : เนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศเกิดการชะลอตัว ส่งผลกระทบถึงพื้นที่เขาชีมมัญญ จังหวัดจันทบุรี เนื่องด้วยนักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้ามาท่องเที่ยวได้ ส่งผลให้ผู้ประกอบการร้านค้าภายในพื้นที่ขาดรายได้จนต้องปิดตัวลง และด้วยพื้นที่เขาชีมมัญญ จังหวัดจันทบุรี มีการกำหนดวันเปิดทำการตามฤดูกาลในแต่ละปี ทำให้นักลงทุนยังไม่กล้าที่จะลงทุนในพื้นที่เท่าที่ควร เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ยังไม่แน่นอน และกฎหมายควบคุมโรคระบาดยังมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

การประเมินความเสี่ยง : มีโอกาสเกิดขึ้นอยู่ในระดับที่ 3 ความรุนแรงในระดับที่ 3 ระดับความเสี่ยงจึงอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอยู่ในระดับคะแนนที่ 9 หมายความว่า เป็นระดับความเสี่ยงที่พอจะยอมรับได้ แต่ต้องมีการควบคุมเพื่อไม่ให้ความเสี่ยงเคลื่อนย้ายไปในระดับที่ยอมรับไม่ได้

ตอนที่ 2 แนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของของงานประเพณีหมัสการรอยพระ พุทธบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ประเด็นความเสี่ยงที่ 1 ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย

การร่วมจัดการ : จากการสำรวจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอุทยานฯ เขตพื้นที่เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี พบว่า ผู้ดำเนินงานภายในพื้นที่ทางภาครัฐและเอกชนไม่สามารถดำเนินงานและปฏิบัติงานได้ตามที่ต้องการ และยังมีความขัดแย้งของคนในพื้นที่ ทำให้การจัดการและการจัดสรรงบประมาณไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและคนในพื้นที่ต้องมีการติดต่อประสานงานกัน ให้เข้ามาร่วมช่วยเหลือแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น และเจ้าหน้าที่ภายในอุทยานฯ จะต้องคอยดูแลให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดอันตราย และหากเกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันเกิดขึ้นก็จะสามารถช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที

การลดความเสี่ยง : การส่งเสริมให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่อุทยานฯ รอบเขตพื้นที่เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี กำหนดนโยบายให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการวางแผนระบบรักษาความปลอดภัยให้มั่นคง และสามารถปฏิบัติได้จริง เช่น การจัดสรรเจ้าหน้าที่คอยให้บริการในจุดต่าง ๆ เป็นต้น รวมถึงมีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เพื่อให้เจ้าหน้าที่เข้าใจในประเด็นหน้าที่ของตนเองมากยิ่งขึ้นจนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นความเสี่ยงที่ 2 ความเสี่ยงด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและด้านสาธารณสุข

การยอมรับความเสี่ยง : เนื่องจากแผนการบริหารพื้นที่อุทยานฯ เขตพื้นที่เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรีขาดความชัดเจน นโยบายของจังหวัดและกรมอุทยานฯ ในการปรับปรุงพื้นที่ไม่สามารถกระจายสู่ภาคปฏิบัติได้ และการดำเนินงานภายในยังมีการดำเนินการล่าช้า และมีการทุจริตของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในพื้นที่ จึงส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และสาธารณสุขภาคที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างเพียงพอ

การร่วมจัดการ : ควรจัดตั้งนโยบายของจังหวัดและกรมอุทยานฯ ที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันให้สามารถปฏิบัติได้จริง ทำสื่อเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจได้ง่าย รวมถึงแก้ปัญหาการทุจริตในทุกระดับชั้น การทำงานอย่างเป็นรูปธรรม และเพิ่มงบประมาณและส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่มากยิ่งขึ้น

ประเด็นความเสี่ยงที่ 3 ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข

การร่วมจัดการ : ทางเจ้าหน้าที่เขตพื้นที่เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ จัดการจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละช่วงเวลาเพื่อลดปริมาณความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงติดต่อขอเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะเพื่อที่จะได้ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวได้ทันท่วงที และมีการจัดสรรเจ้าหน้าที่สำหรับทำความสะอาดห้องน้ำ และติดป้ายรักษาความสะอาดเพื่อขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยว

การลดความเสี่ยง : เขตพื้นที่เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรีควรมีการออกกฎระเบียบที่มีความเคร่งครัดมากยิ่งขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวระมัดระวังตัวในบริเวณจุดที่อันตราย เช่น บริเวณพื้นที่ที่มีการชำรุด ทางลาดชัน และทางที่มีความลื่นเป็นพิเศษ เป็นต้น เพิ่มอุปกรณ์ จุดบริการทางการแพทย์ตลอดเส้นทาง รวมถึงเพิ่มจุดบริการห้องน้ำและเพิ่มเจ้าหน้าที่ในการรักษาดูแลความสะอาดอยู่เสมอ

ประเด็นความเสี่ยงที่ 4 ความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ

การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง : เมื่อถึงฤดูที่สามารถเกิดเหตุภัยธรรมชาติได้ อย่างในช่วงฤดูฝนที่มีเหตุการณ์น้ำป่าไหลหลากอยู่บ่อยครั้งนั้น ให้ทำการปิดอุทยานฯ เพื่อความปลอดภัยของชีวิตนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ภายในอุทยานฯ รวมถึงติดตั้งอุปกรณ์สำหรับเตือนภัยธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อที่จะได้มีการเตือนภัย และอพยพนักท่องเที่ยว คนในพื้นที่ได้อย่างทันที

การร่วมจัดการ : เขตพื้นที่เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ควรมีการประสานงานกับสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดจันทบุรี ในการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้มากขึ้น เพื่อที่เจ้าหน้าที่

จะได้ดูแลนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง และเพิ่มอุปกรณ์ในการแจ้งเตือนและป้องกันภัยพิบัติ รวมทั้งมาตรการในการบริหารจัดการการภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้

การลดความเสี่ยง : ในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลประชาชนจากสาธารณภัยจะต้องมีการสร้างความตระหนักในเรื่องของสาธารณภัยให้กับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน รวมถึงมีการฝึกซ้อมทบทวนเกี่ยวกับสาธารณภัยของเจ้าหน้าที่เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้มีความพร้อมในการรับมือกับสาธารณภัย มีการทำป้ายรณรงค์ให้ตระหนักถึงสาธารณภัยให้กับประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ที่มีการเข้าไปพูดคุยให้ความรู้กับประชาชนในบริเวณพื้นที่ที่มีความเสี่ยง เพื่อที่ประชาชนจะได้ตระหนักถึงความอันตรายจากสาธารณภัยและหลักการสังเกตเพื่อระวังภัยพิบัติเบื้องต้น รวมถึงการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ให้มีความชัดเจน

ประเด็นความเสี่ยงที่ 5 ความเสี่ยงด้านการลงทุน

การยอมรับความเสี่ยง : จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก ทำให้เศรษฐกิจในทุกพื้นที่นั้นเกิดการหยุดชะงักซึ่งทำให้มีความเสี่ยงในการลงทุนของนักลงทุน รวมถึงการเปิดปิดพื้นที่ท่องเที่ยวตามฤดูกาลเพื่อลดอุบัติเหตุจากภัยธรรมชาติ ดังนั้น นักลงทุนผู้ประกอบการต่าง ๆ จึงต้องยอมรับความเสี่ยงนั้นและดำเนินแผนการต่อไปหรือมีการปรับเปลี่ยนเพื่อที่จะได้บรรลุวัตถุประสงค์ในเป้าหมายเดิม

การร่วมจัดการ : นักลงทุนอาจมีการประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญในพื้นที่ ของสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีเพื่อให้คำแนะนำแก่ผู้ลงทุน ทางเขตพื้นที่เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ควรมีการประสานงาน จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมาช่วยสร้างภาพลักษณ์และสนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ให้ดียิ่งขึ้น มีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเรื่องของกำหนดวันเปิดปิดของอุทยานฯ เพื่อให้ นักลงทุนสามารถวางแผนการลงทุนในพื้นที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การลดความเสี่ยง : ควรมีการจัดทำแผนการลงทุนสำหรับผู้ที่ลงทุนในพื้นที่อุทยานเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี มีการวางแผนการเปิดปิดที่แน่นอนในแต่ละปี เพื่อเพิ่มโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเที่ยว และสักการะบูชาภายในเขตพื้นที่ได้มากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

แนวทางการตอบสนองความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวของงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติเป็นความเสี่ยงในระดับสูงมากที่ไม่สามารถยอมรับได้ จำเป็นต้องได้รับการจัดการความเสี่ยงอย่างเร่งด่วนให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ทันที เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและลักษณะทางธรณีวิทยาที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลากและดินถล่มโดยเฉพาะในฤดูฝนซึ่งถือเป็นภัยคุกคามซึ่งอาจทำให้สูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยว และส่งผลกระทบต่อความเสียหายในด้านอื่นๆ ตามมา หากไม่มีการบริหารจัดการรับมือกับความเสียหายด้านนี้ให้ดี ไม่ว่าจะเป็นจำนวนเจ้าหน้าที่ องค์ความรู้ที่ถูกต้องและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการป้องกันหรือบรรเทาภัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูวงศ์ อุบลี (2557) พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เขตอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อมและการเตรียมความพร้อมต่อการรับมือกับการบริหารจัดการภัยพิบัติ เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรพื้นฐานที่มีความจำเป็นในการสร้างความพร้อมให้กับชุมชน

ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข เป็นความเสี่ยงในระดับสูงที่ไม่สามารถยอมรับได้ โดยต้องมีการจัดการความเสี่ยงเพื่อให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ โดยเฉพาะการจัดการเรื่องการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างเข้มงวด เนื่องจากนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งต้องใช้รถยนต์ขนส่งสาธารณะของชาวบ้านร่วมกัน อีกทั้งทางเดินขึ้น - ลง เขาคิชฌกูฏค่อนข้างแคบและสูงชัน ทำให้นักท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกัน เช่น ราวจับบันได เก้าอี้นั่งพัก และห้องน้ำ เป็นต้น อาจทำให้นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนได้ส่วน

เสี่ยงในพื้นที่มีโอกาสติดเชื้อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ได้ หากไม่มีการจัดการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาภรณ์ วงษ์ (2564) พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นแกนนำสำคัญในการป้องกันควบคุมโรคในชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคที่ถูกต้อง เหมาะสมเพื่อที่จะได้ดำเนินการคัดกรอง เฝ้าระวัง และป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย เป็นความเสี่ยงในระดับสูงที่ไม่สามารถยอมรับได้ โดยต้องมีการจัดการความเสี่ยงเพื่อให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ทั้งนี้เป็นเพราะจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายและมาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคอยู่เสมอทั้งในระดับชาติ ภูมิภาคและจังหวัด การทำงานของแต่ละส่วนไม่สอดคล้องกันจนไม่สามารถนำกลยุทธ์ในระดับนโยบายไปดำเนินการตามแผนงานในภาคปฏิบัติได้ ความเสี่ยงจากการบริการรับส่งนักท่องเที่ยวของรถรับส่งท้องถิ่นโดยที่ไม่ได้รับการตรวจสอบความพร้อมของคนขับรถและสภาพรถยนต์ที่ไม่ได้มาตรฐาน จึงควรมีการจัดสรรจำนวนเจ้าหน้าที่ให้บริการนักท่องเที่ยวและอาสาสมัครให้เพียงพอในช่วงเทศกาล นอกจากนี้ ในพื้นที่อุทยานฯ ยังมีปัญหาความขัดแย้งกันภายในซึ่งทำให้แต่ละฝ่ายไม่ร่วมมือกันเท่าที่ควร สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของวิริยะ เกื้อนสว่าง และเกศินี สือณี (2562) พบว่า ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการใช้บริการรถรับส่งท้องถิ่น 3 ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ความเสี่ยงที่เกิดจากสภาพเส้นทางรถรับส่ง ความเสี่ยงที่เกิดจากนักท่องเที่ยวที่ร่างกายไม่พร้อมในการเดินทาง และความเสี่ยงที่เกิดจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และเนื่องจากความเสี่ยงทั้งหมดเป็นปัจจัยภายนอก จึงไม่สามารถบริหารความเสี่ยงได้ การแนะนำให้ผู้ให้บริการทำการชี้แจงและเน้นย้ำเรื่องความปลอดภัยกับผู้ใช้บริการจึงเป็นสิ่งที่ช่วยลดความเสี่ยงได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา ศรีัญญา ศรีทอง และอุษณีย์ วัชรไพศาลกุล (2563) พบว่า แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวพุทธของอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ ในด้านคมนาคมควรมีการปรับปรุงเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านบุคลากรควรเน้นเรื่อง ความเชื่อ วัฒนธรรม และหลักศาสนาพุทธ และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ควรพัฒนากิจกรรมให้มีความน่าสนใจ และเป็นไปตามหลักธรรมวิถีพุทธ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้าร่วมกิจกรรมและอนุรักษ์ความเชื่อและวัฒนธรรมตามแนวพุทธอันดีงาม

ความเสี่ยงด้านการลงทุน เป็นความเสี่ยงจึงอยู่ในระดับปานกลาง เป็นระดับความเสี่ยงที่พอจะยอมรับได้ แต่ต้องมีการควบคุมเพื่อไม่ให้ความเสี่ยงเคลื่อนย้ายไปในระดับที่ยอมรับไม่ได้ เนื่องด้วยสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้นักลงทุนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวชะลอการลงทุนหรือปิดตัวลง เนื่องจากได้รับผลกระทบ หรือความเสี่ยงจากพิษเศรษฐกิจ จึงต้องป้องกันและควบคุมความเสี่ยงในการบริหารธุรกิจ หากสถานการณ์ดีขึ้นในอนาคตก็จะมีโอกาสที่จะเพิ่มการลงทุนให้มากขึ้นตามเดิม สอดคล้องกับ อุทยานฯ ได้ส่งเสริมให้คนในชุมชน บริเวณใกล้เคียงอุทยานฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรองรับและบริการนักท่องเที่ยว โดยเริ่มตั้งแต่ให้มีการรวมกลุ่มทำธุรกิจขนาดเล็ก เช่น การขายอาหารและเครื่องดื่ม การขายสินค้าที่ระลึก การรวมกลุ่มเพื่อจัดการด้านการคมนาคมในช่วงเทศกาลสักการะ รอยพระพุทธรบาท เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนก็ยังมีส่งเสริมอาชีพและรายได้จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง เช่น ชุมชนบ้านกระทิงได้จัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ เป็นต้น (ภูวดล บัวบางพลู, 2561)

ความเสี่ยงด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและด้านสาธารณสุขเป็นความเสี่ยงในระดับต่ำ เป็นความเสี่ยงที่ยอมรับได้ โดยไม่ต้องมีการควบคุมความเสี่ยงไม่ต้องมีการจัดการเพิ่มเติม เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัจจัยภายในจากแผนการบริหารพื้นที่อุทยานฯ ที่ไม่มีความชัดเจน การดำเนินงานภายในที่ล่าช้า และมีการทุจริตของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในพื้นที่ซึ่งนักท่องเที่ยวไม่ได้เป็นผู้รับผลกระทบโดยตรง ด้วยสาเหตุที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มีแรงจูงใจทางศาสนาเป็นแรงจูงใจหลักในการเดินทางมาแสวงบุญที่อุทยานฯ ทำให้ยังคงเดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานฯ อย่างต่อเนื่องโดยไม่ค่อยให้ความสำคัญเรื่องภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและด้านสาธารณสุขเท่าไรนัก เมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ จิรายุทธ์ สนดา (2559) พบว่า การรับรู้การประชาสัมพันธ์ทางการตลาดส่งผลกระทบต่อเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีมากที่สุด ตามด้วยภาพลักษณ์

ของการท่องเที่ยวในด้านงบประมาณการท่องเที่ยวและภาพลักษณ์ด้านสถานที่ท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ในระยะสั้น หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรปรับกลยุทธ์การสื่อสารความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกรณีฉุกเฉินทั้งในด้านบุคคลากร อุปกรณ์และสถานที่ แก่เจ้าหน้าที่และนักท่องเที่ยว รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทุกฝ่ายมีองค์ความรู้ในการเตรียมตัวป้องกัน และลดความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติที่มีระดับความเสี่ยงสูงมาก

2. ในระยะสั้น หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการ และภาคเอกชน ควรจัดระเบียบรถยนต์โดยสารขึ้น – ลงเขาคิชฌกูฏเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว อีกทั้งตรวจสอบคุณภาพของอุปกรณ์และสมรรถภาพทางกายความพร้อมของคนขับรถให้มีความพร้อมอยู่เสมอ เพื่อตอบสนองความเสี่ยงด้านความปลอดภัย

3. ในระยะยาว ควรมีการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการบริหารจัดการงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ การสร้างการมีส่วนร่วมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่และประชาชนท้องถิ่นได้ร่วมกันวางแผน กำหนดนโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันและเห็นพ้องต้องกัน รวมทั้งการขอความร่วมมือให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและทรัพยากรท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การส่งเสริมองค์ความรู้และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวด้านภัยธรรมชาติ

2. การศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ที่มีต่อการท่องเที่ยวงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี เพื่อการบริหารจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยวในด้านสาธารณสุขและด้านความปลอดภัย

เอกสารอ้างอิง

- คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา, ศรีัญญา ศรีทอง และอุษณีย์ วัชรไพศาลกุล. (2563). การจัดการการท่องเที่ยวตามแนวพุทธของอุทยานแห่งชาติ เขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. *วารสารที่ศึกษนวัฒนธรรม, 19(1)*, 74-93.
- จิรายุทธ์ สนดา. (2559). *ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวและการรับรู้การประชาสัมพันธ์ทางการตลาดที่ส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดจันทบุรี* (การค้นคว้าอิสระ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- จส100. (2563). *งตจัดงานประเพณีนมัสการรอยพระพุทธรูปหลวง 'เขาคิชฌกูฏ' ปี 2564 ป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19*. ค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.js100.com/en/site/news/view/96008>
- ชูวงศ์ อุบลาลี. (2557). การบริหารจัดการภัยพิบัติ : บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี. *สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 7(2)*, 51-69.
- เดลินิวส์. (2565). *จันทบุรีจัดงานนมัสการพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ'เข้มมาตรการ*. ค้นเมื่อ 8 มกราคม 2565, จาก <https://www.dailynews.co.th/news/64785>
- ภูวดล บัวบางพลู. (2561). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 12(2)*, 91-101.

- วิริยะ เกื้อนสว่าง และเกศินี สื่อนิ. (2562). *การศึกษาปัจจัยเสี่ยงการขนส่งนักท่องเที่ยวโดยรถรับส่งท้องถิ่น กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี*. การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 4 และการประชุมระดับนานาชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 1 “การยกระดับงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน”. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- สุภาภรณ์ วงษ์. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดสุโขทัย*. ปรินญาณิพนธ์ (สาธารณสุข). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *องค์ความรู้*. ค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.onab.go.th/th/page/item/index/id/1>
- สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร. (2562). *คู่มือการบริหารความเสี่ยง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร.
- สมชาติ โบขุนทด. (2564). *การส่งเสริมธุรกิจที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงมหรหรรรมของกลุ่มร้อยละสามสิบล้าน*. ปรินญาณิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการท่องเที่ยวและโรงแรม). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อภิญา เลื่อนฉวี. (2547). *มาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศศึกษาเฉพาะกรณีอุทยานแห่งชาติ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Morse, J. M. (1994). *Critical issues in qualitative methods*. Thousand Oaks: Sage.
- KTC. (2564). *นมัสการรอยพระพุทธบาทพลวง เขาคิชฌกูฏ จันทบุรี ปี พ.ศ 2564*. ค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.ktc.co.th/ktcworld/travel-service/travel-story/thailand/khao-khitchakut-chanthaburi>
- Silvers, J. R. (2007). *The EMBOK project curriculum model*. Albuquerque, NM: Silvers.